

Sygn. akt III CSK 33/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 października 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego
w W.

przeciwko M. W.

przy udziale Rzecznika Praw Obywatelskich

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 października 2020 r.,

skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 6 grudnia 2016 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w K., którym uwzględniono powództwo Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w W. o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego umowy z dnia 27 kwietnia 2010 r. o zniesienie współwłasności pomiędzy A. W. a pozwaną M. W., mocą której właścicielem nieruchomości położonej w K. została pozwana.

Sąd Okręgowy przyjął, że wszystkie przesłanki określone w art. 527 k.c. zostały spełnione. Istnienie wierzytelności powoda w stosunku do A. W. zostało stwierdzone tytułami wykonawczymi, osoba trzecia osiągnęła korzyść majątkową i wierzyciel został pokrzywdzony z uwagi na pozbawienie go możliwości zaspokojenia. Przyjęcie udziału we współwłasności było nieodpłatne. Strony w umowie określiły wartość nieruchomości na 1 700 000 zł i nie było przyczyny by wątpić w realność tego szacunku. Pozwana nie była wierzycielem swojego męża, bo z tytułu alimentów wierzycielami są dzieci i nie istniał tytuł wykonawczy obejmujący te należności. Roszczenie do męża do zwrot połowy spłaconego kredytu podlegałoby zaspokojeniu po należności podatkowej.

Sąd Apelacyjny wskazał, że apelacja jest niezasadna z przyczyn przytoczonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oraz podzielił stanowisko wyrażone przez powoda w odpowiedzi na apelację.

Przyjął za błędny zarzut naruszenia art. 527 § 2 w zw. z art. 1 k.c., bo zostało już przesądzone, że Skarb Państwa może korzystać z ochrony przewidzianej skargą pauliańską w celu ochrony wierzytelności z tytułu zobowiązań podatkowych. Ponadto kwestia odrzucenia pozwu została przesądzona prawomocnym postanowieniem z dnia 15 grudnia 2015 r.

Czynność objęta skargą doprowadziła do pokrzywdzenia wierzyciela bo z majątku A. W. wyszedł składnik w postaci udziału w nieruchomości, z którego mógłby się zaspokoić. Z treści aktu notarialnego wynika, że strony nie dokonały rozliczeń więc twierdzenia pozwanej naruszają przepisy o zakazach dowodowych przeciwko lub ponad osnowę dokumentu.

Zgodnie z art. 528 k.c. wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną chociażby pozwana nie wiedziała i przy zachowaniu należytej

staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Pozwana uzyskała korzyść majątkową nieodpłatnie i jest osoba bliską dłużnika i na niej ciążył obowiązek obalenia domniemania z art. 527 § 3 k.c.

W ocenie Sądu drugiej instancji Sąd Okręgowy zasadnie odmówił przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego do spraw szacowania nieruchomości, bo pozwana i dłużnik określili jej wartość w akcie notarialnym. Wartość tej nieruchomości stanowi ponad trzykrotność wskazywanej przez pozwaną kwoty możliwej do uzyskania z nieruchomości oraz obciążenia hipotecznego.

Odnosnie art. 1036 k.p.c. stwierdził, że mógłby mieć zastosowanie gdyby pozwana miała tytuł wykonawczy co do alimentów a art. 498 k.c. nie może mieć zastosowania ponieważ nie posiada w stosunku do dłużnika żadnej wierzytelności cywilnoprawnej, którą mogłaby potrącić.

W skardze kasacyjnej Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie art. 328 § 2 w zw. z 391 § 1 i 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c., 381 w zw. z 278 § 1 k.p.c., 227 i 217 § 2 k.p.c. oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.) i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafnie skarżący zarzuca, w powiązaniu z art. 328 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., naruszenie artykuł 378 § 1 k.p.c. Treść tego przepisu wyznacza granice rozpoznania sądu w postępowaniu apelacyjnym, stanowi bowiem, że sąd drugiej instancji „rozpoznaje sprawę”, a nie tylko „środek odwoławczy”. Oznacza to, że sąd drugiej instancji w sposób w zasadzie nieograniczony raz jeszcze bada sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji, a postępowanie apelacyjne stanowi kontynuację postępowania przed sądem pierwszej instancji. Sąd odwoławczy musi zbadać okoliczności wskazujące na ewentualną nieważność postępowania, przebieg i wyniki czynności procesowych sądu pierwszej instancji stosownie do zarzutów zgłoszonych przez apelującego, a w pełnym zakresie ocenić prawidłowość zastosowania w sprawie prawa materialnego. Jako instancja

merytoryczna w razie dostrzeżenia błędów powinien naprawić wszystkie stwierdzone naruszenia prawa procesowego w zakresie wskazanym przez apelującego oraz wszystkie naruszenia prawa materialnego, bez względu na to, czy zostały wyknięte w apelacji.

Stosownie do art. 328 § 2 k.p.c., uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. W związku z art. 391 § 1 k.p.c. przepis ten ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym, co oznacza, że uzasadnienie orzeczenia sądu drugiej instancji nie musi zawierać wszystkich elementów uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji; sąd odwoławczy obowiązany jest zamieścić w uzasadnieniu takie elementy, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznania, są potrzebne do rozstrzygnięcia sprawy (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 6 lipca 2011 r., I CSK 67/11, nie publ. oraz orzecznictwo przytoczone w jego uzasadnieniu).

Sąd pierwszej instancji w motywach swojego orzeczenia przedstawił przebieg postępowania, treść żądania zgłoszonego przez powoda i okoliczności faktyczne, którymi powód je uzasadniał, a nadto wyjaśnił, jakie fakty istotne dla rozstrzygnięcia zostały w sprawie wykazane, wskazał na środki dowodowe, które stały się podstawą dokonanych ustaleń oraz przedstawił własną ocenę prawną zgłoszonych roszczeń i przyczyny, które zadecydowały o oddaleniu wniosku dowodowego. W uzasadnieniu wyroku wydanego, w wyniku rozpoznania apelacji od wyroku Sądu pierwszej instancji, Sąd Apelacyjny władny był pominąć powtórzenie tych ustaleń i ocen Sądu Okręgowego, które uznał za prawidłowe po ich skontrolowaniu w toku instancji.

Jednakże, jak najpełniej wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 22 maja 2013 r., III CSK 293/12 (nie publ.) z odwołaniem się do uchwały siedmiu sędziów z dnia 24 maja 2012 r., III CZP 77/11 (OSNC 2012 r., nr 11 poz. 123), uzasadnienie wyroku - określane w art. 324 § 1 k.p.c. jako

zasadnicze powody rozstrzygnięcia - powstaje już w czasie narady a ustne podanie motywów, sporządzenie uzasadnienia na piśmie oraz jego podpisanie są czynnościami podejmowanymi ex post, stanowiącymi powtórzenie uzasadnienia uzgodnionego i przyjętego wcześniej, przed wydaniem i ogłoszeniem wyroku. Wskazał, że uzasadnienie orzeczenia, jako intelektualne i prawne podłoże decyzji sądowej, istnieje już w chwili jej podejmowania, a następnie - przez wygłoszenie i spisanie - podlega ujawnieniu i formalnoprawnej materializacji, stając się w ten sposób samoistnym aktem jurysdykcyjnym. W konkluzji podkreślił, że skoro uzasadnienie istnieje już w chwili wydawania orzeczenia i przez to stwarza możliwość wpływu jego wad na treść rozstrzygnięcia, kierowane przeciwko niemu zarzuty naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. mogą być podłożem skargi kasacyjnej.

Trafnie zarzuca skarżący, że warstwa motywacyjna zaskarżonego wyroku dowodzi naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. i to w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Całe pisemne uzasadnienie Sądu Apelacyjnego w zakresie od punktu pierwszego do punktu jedenastego zostało przepisane dosłownie, bez żadnych zmian z odpowiedzi na apelację powoda. Brak jest jakichkolwiek własnych rozważań Sądu poza końcowym stwierdzeniem, że pozwana nie wzruszyła ustaleń stanu faktycznego a tym samym nie wykazała naruszenia prawa materialnego, w tym nie wzruszyła domniemań prawnych wynikających z art. 527 § 3 oraz art. 529 k.c. Sąd konstruując uzasadnienie może oczywiście podzielać stanowisko jednej ze stron ale warstwa motywacyjna musi odpowiadać jego stanowisku i argumentom a nie stanowić wyłącznie dosłowne przedstawienie stanowiska strony. Brak w uzasadnieniu jakiegokolwiek argumentu, który wyjaśnił by odstępstwo od zasady ustalenia pokrzywdzenia wierzyciela na chwilę orzekania i ustalenia na tę chwilę wartości nieruchomości będącej przedmiotem zaskarżonej czynności i stanu jej obciążenia (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2016 r., IV CSK 269/15, z dnia 20 lipca 2017 r., IV CSK 598/16, z dnia 11 września 2019 r., IV CSK 277/19 (nie publ.)). Argument, że strony podały wartość, jaką przyjął Sąd, w dacie zniesienia współwłasności w 2010 r. podczas gdy orzeczenie ze skargi pauliańskiej zapadło w 2015 r., nie jest wystarczający, zwłaszcza, że przed Sądem pierwszej instancji pozwana wносиła o powołanie biegłego. Nie zostało również przeanalizowane jaki wpływ na rozstrzygnięcie powinien mieć fakt, że małżonkowie

W. nabyli przedmiotową nieruchomość już po zniesieniu wspólnoty małżeńskiej w 2002 r. a zatem pozwana nabyła $\frac{1}{2}$ część nieruchomości stanowiącą majątek odrębny dłużnika. Nie zostało także rozważone obciążenie nieruchomości na wniosek z 11 czerwca 2011 r. hipoteką umowną na kwotę 1 268 316 zł w stosunku do wartości udziału w nieruchomości, który stanowił przedmiot zaskarżonej czynności.

Zasadność zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. sprawia, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie pozwala zweryfikować prawidłowości rozstrzygnięcia.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.